

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
Національний університет цивільного захисту України
Навчально-науковий інститут цивільного захисту
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ

матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції,
30 квітня 2026 року

ЧЕРКАСИ – 2026

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут цивільного захисту
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

**ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС
СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ:
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ**

матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції

30 квітня 2026 року

Черкаси
2026

УДК 009

Рецензенти:

Валентин ЛАЗУРЕНКО, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, Черкаський державний технологічний університет;
Наталія ЗЕМЗЮЛІНА, доктор історичних наук, професор, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького;
Ольга ПРОЦЕНКО, доктор філософських наук, професор, Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут».

Головний редактор:

Тетяна ЧУБІНА – доктор історичних наук, професор.

Відповідальний секретар:

Аліна КРИШТАЛЬ – кандидат педагогічних наук, доцент.

Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє: матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції, 30 квітня 2026 року. – Черкаси: НУЦЗ України, 2026. 724 с.

У збірнику представлено матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції «Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє». Зміст видання охоплює широке коло гуманітарних питань, серед яких особливу увагу приділено розвитку соціальних комунікацій та визначенню ролі соціально-гуманітарних дисциплін у підготовці фахівців служби цивільного захисту. Авторами досліджено особливості впровадження гендерного компонента у сектор безпеки, проаналізовано актуальні питання психології та педагогіки, а також обґрунтовано необхідність гуманітаризації освіти у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Важливе місце у збірнику посідають розвідки, присвячені комплексному впливу російської агресії на українське суспільство. У матеріалах ґрунтовно проаналізовано прямі та опосередковані наслідки війни, запропоновано дієві механізми підтримання життєдіяльності країни в кризових умовах, а також окреслено шляхи майбутнього відновлення, сталого зростання та всебічного розвитку держави. Видання розраховане на здобувачів вищої освіти, молодих науковців і всіх, хто прагне глибше зрозуміти гуманітарні виклики сьогодення.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 9 від 27 березня 2026 року)*

*Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому доступі
комісією з питань роботи із службовою інформацією
у Національному університеті цивільного захисту України
(протокол № 4 від 14 квітня 2026 року)*

<i>Єлизавета ПЕРЕСАДА, Леся ГОРЕНКО</i> ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТОК МОНУМЕНТАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	98
<i>Євген ПОКРИЩУК, Яніна ФЕДОРЕНКО</i> КОРСУНЬ-ШЕВЧЕНКІВСЬКА НАСТУПАЛЬНА ОПЕРАЦІЯ: СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ У БОЙОВИХ ДІЯХ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	99
<i>Олена ПОСТУПНА, Микола ПОЛЯНСЬКИЙ</i> ПСИХОСОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ТУРИЗМУ: ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА ТА ВЗАЄМОДІЯ З ПОСТТРАЖДАЛИМИ ГРОМАДАМИ.....	101
<i>Максим ПРИЛЄПКО, Сергій ЛАУН</i> ЗНАЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК У ПОДОЛАННІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	104
<i>Еміль ПРИСЯЖНЮК, Оксана ПЧЕЛІНА</i> ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА СЛІДЧОГО ЯК СКЛАДОВА ГУМАНІТАРНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАВООХОРОНЦЯ	106
<i>Кирило ПШЕНИЧНИЙ, Яніна ФЕДОРЕНКО</i> ДОБА УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РОКІВ ЯК ЕТАП ФОРМУВАННЯ МОДЕРНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ.....	109
<i>Данііл РИЛЄСВ, Ольга ДУЛГЕРОВА</i> РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	110
<i>Роман РИНДИЧ, Леся ГОРЕНКО</i> УКРАЇНСЬКА СПАДЩИНА У СВІТІ: ПАМ'ЯТКИ, ДІАСПОРА ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ	111
<i>Євген РОЗПУТНИЙ, Яніна ФЕДОРЕНКО</i> ЗАПОРІЗЬКА СІЧ – КОЗАЦЬКА РЕСПУБЛІКА	114
<i>Станіслав РОМАНОВ, Яніна ФЕДОРЕНКО</i> ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	115
<i>Ivan RIABOKON</i> SOCIAL COMMUNICATION AND PERSONNEL ENGAGEMENT AS A HUMANITARIAN RESOURCE FOR ORGANIZATIONAL RESILIENCE.....	116
<i>Софія САВЧЕНКО, Людмила ВОРОНОВСЬКА</i> ВИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ЯК ПРІОРИТЕТНОЇ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕОЛОГІЇ.....	118
<i>Дмитро СЛЮСАРЕНКО, Валентина ПОДЛЕСНА</i> ПРОФЕСІЙНИЙ ЖАРГОН ЯК МОВЛЕННЄВА СКЛАДОВА МОВНОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	121
<i>Андрій СМАГЛЮК, Яніна ФЕДОРЕНКО</i> УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, ФОРМИ СПРОТИВУ ТА ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ.....	123
<i>Олександра СТЕПАНЕНКО, Світлана КОСЯК</i> СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ ЯК ФАКТОР СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ	125

2. Лісовий О. В. Ідентифікація та ад ситуативної ія особистості : підходи та концепції / О. В. Лісовий // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія : Філософія, педагогіка, психологія : збірник наукових праць. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 16. С. 46-56.

3. Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі / Л. Нагорна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=16&c=119>.

ПРОФЕСІЙНИЙ ЖАРГОН ЯК МОВЛЕННЄВА СКЛАДОВА МОВНОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІ ФАХІВЦІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Дмитро СЛЮСАРЕНКО, ННІ цивільного захисту, група ЦЗк-25-2

НК – Валентина ПОДЛЕСНА

Національний університет цивільного захисту України

Мова професійного спілкування є важливою складовою діяльності будь-якої установи, зокрема й органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та закладів вищої освіти цивільного захисту. Окрім офіційної термінології, нормативно-правових актів і спеціальних понять, у професійному середовищі функціонує неофіційна лексика – жаргонізми, які активно використовуються у повсякденному спілкуванні працівників і курсантів.

Жаргонізми є невід’ємною частиною мовної культури певної соціальної групи. Вони виникають у процесі професійної діяльності, відображають специфіку роботи, внутрішні традиції, особливості навчального процесу та службових відносин. У системі ДСНС жаргон часто формується під впливом складних умов служби, необхідності швидкої комунікації під час надзвичайних ситуацій, а також особливостей колективного життя. В університетах цивільного захисту жаргонізми додатково відображають курсантське середовище, елементи військової дисципліни та професійну підготовку майбутніх рятувальників [1].

Актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження особливостей функціонування жаргонної лексики у професійному середовищі, її впливу на формування корпоративної культури, міжособистісного спілкування та мовної компетентності працівників і здобувачів освіти. Вивчення жаргонізмів дозволяє глибше зрозуміти соціально-психологічні процеси всередині колективів ДСНС та закладів цивільного захисту [1].

Метою розвідки є аналіз особливостей виникнення, функціонування та ролі жаргонізмів у Державній службі України з надзвичайних ситуацій і в університетах цивільного захисту. Для досягнення поставленої мети передбачається розглянути поняття жаргонізмів, визначити їхні основні функції, проаналізувати приклади вживання та охарактеризувати їхній вплив на професійне мовлення.

Таким чином, дослідження жаргонної лексики в системі ДСНС та освітніх установах цивільного захисту є важливим для розуміння мовних процесів у професійному середовищі та формування культури службового спілкування.

Професійні жаргонізми можна поділити за такими групами (ілюстративний матеріал подається за джерелами [2]; [3]):

працівники пожежної служби чи курсанти:

орки – оперативна робоча сила,
слон – першокурсник,
тушила – найбільш досвідчений й майстерний пожежник,
спасюк – рятівник,
шлангіст – пожежник, який на пожежі не працює, уникає роботи,
начкар – начальник караулу,
нарукавник – молодий пожежник – новачок,
чохол – людина, що не може в чомусь розібратися;
шлангбати – пожежники,
замок – заступник командира взводу;

будівлі чи приміщення пожежної частини:

бурса – університет,
учебка – навчальний корпус,
шакал – офіцер, який залишається на відбій,
чіпок – курсантське кафе на території ЗВО,
цілувальня – кімната для відвідування на КПП,
каптьорка – приміщення для зберігання особистих речей курсантів та майна пожежної частини,
битовка – кімната для побутових справ (наприклад, ремонту спецодягу),
кібітка – кімната з шафами,
взльотка – центральний коридор в казармі,
тумбочка – місце несення служби днювального,
світлиця – місце для виконання домашнього завдання (сампо),
рукомойка – ванна кімната,
крим – місце для побутових відходів;

одиниці автопарку пожежної частини:

каністра, діжка – автоцистерна,
горинич – установка для розмінування за допомогою металевого снаряда;

спеціальні приладдя та знаряддя пожежогасіння:

рак/краб – розгалуження,
Іван Іванич або *Яшка* – манекен постраждалого;

елементи спеціального одягу чи інших побутових речей:

апарат – засіб індивідуального захисту органів дихання,
бойовка – спеціальний одяг,
ползунки – штани зі спецодягу,
планшетка – сумка для зошитів, підручників, документів;

розпорядок дня пожежної частини та службові документи:

затяг – дуже довгий прийом нарядів, прискіпування начальства,
вечірка – вечірня перевірка,
хози – господарчі роботи,
кантовка – вирівнювання ліжок,
збір – тривога,
путівка – дорожній лист,
доки – документи,
увал – звільнення,
сутки – добове звільнення,
вертольот – отримати багато зауважень.

Наведені жаргонізми використовуються здебільшого для опису реалій життя працівників сфери цивільного захисту в образній, зниженій, гумористичній формах, часто через вплив історично-лінгвістичних процесів, а також суржиком.

У висновку важливо зазначити, що використання жаргонізмів у Державній службі України з надзвичайних ситуацій та університетах цивільного захисту має свою вагому роль у сприянні ефективній комунікації між фахівцями. Ці специфічні терміни допомагають адаптувати мовлення у бік спрощення виконанням службових обов'язків під час критичних ситуацій. Використання професійного жаргону у сфері цивільного захисту не лише забезпечує швидкість та чіткість передавання інформації між спеціалістами, але й сприяє формуванню єдиної мови спілкування, що важливо для координації заходів у випадку надзвичайних подій. Університети цивільного захисту як основні освітні інституції у цій галузі відіграють ключову роль у формуванні та удосконаленні цієї спеціалізованої лексики, сприяючи підвищенню комунікативної компетенції фахівців з надзвичайних ситуацій та цивільного захисту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Львівський державний університет імені Івана Франка. Наукова робота «Жаргон як соціолінгвістична характеристика мовленнєвої поведінки курсантів відомчих закладів вищої освіти ДСНС України. URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/Kursants-kyu-zharhon.pdf>
2. Промська А. С., Богданова І. Є. Лексико-семантична класифікація, основні способи творення та особливості перекладу лексем професійного жаргону працівників сфери цивільного захисту України англійською мовою // Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків : НУЦЗУ, 2019. С. 134. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/9119>.
3. Старова О. О. Професійний жаргон працівників сфери цивільного захисту в сучасній англійській мові: способи творення // Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків : НУЦЗУ, 2017. С. 344. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/5856>.

УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, ФОРМИ СПРОТИВУ ТА ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ

Андрій СМАГЛЮК, ННІ оперативно-рятувальних сил, ПБк-25-2 взвод НК – Яніна ФЕДОРЕНКО, доктор історичних наук, професор Національний університет цивільного захисту України

Складна та глибоко суперечлива історія України протягом століть формувала унікальний культурно-цивілізаційний пласт, визначальними рисами якого стали високий рівень національної самосвідомості та фундаментальне, безкомпромисне прагнення до державної незалежності. Попри численні демографічні втрати, територіальні розчленування та системні випробування, український народ щоразу демонстрував виняткову здатність до відродження власної державності, що було зумовлено розвиненим почуттям соборності та колективної відповідальності за майбутнє країни.

Трагічним рубежем для українства став початок Другої світової війни 1 вересня 1939 року, спровокований нападом нацистської Німеччини на Польщу. У лавах Війська Польського тисячі етнічних українців першими прийняли на себе удар авіації Третього Рейху, захищаючи спільний європейський простір. Подальший розвиток подій відбувся в межах цинічних домовленостей, закріплених у таємних протоколах до пакту Молотова – Ріббентропа, що призвело до стрімкого відступу польських дивізій та радикальної трансформації геополітичної карти Центрально-Східної Європи [1].